

УДК 821.111-225.09 Неш
DOI <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2022-1-15>

ІТАЛІЯ ТА ІТАЛІЙЦІ В РЕЦЕПЦІІ АНГЛІЙСЬКОГО РЕНЕСАНСНОГО САТИРИКА ТОМАСА НЕША: СПЕЦИФІКА АВТОРСЬКОЇ ІМАГОПОЗИЦІЇ

Торкут Н. М.

*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри німецької філології, перекладу та світової літератури
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-8905-6769
nataliya.torkut@gmail.com*

Федоряка Л. Д.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри перекладу і слов'янської філології
Криворізький державний педагогічний університет
просп. Гагаріна, 54, Кривий Ріг, Україна
orcid.org/0000-0003-0987-9544
fedoryaka.lyudmila@gmail.com*

Ключові слова: *Томас Неш, імагопозиція, Італія, соціальний вимір, психологічний аспект, інформаційний формат, памфлети, роман «Нещасливий мандрівник».*

У статті розглянуто специфіку імагопозиції англійського ренесансного сатирика Томаса Неша (1567–1601?) щодо Італії. Використовуючи теоретико-методологічний досвід учених-імагологів, автори статті визначають соціальний, психологічний та інформаційний виміри, які детермінують рецепцію Італії та італійців у творчому доробку письменника. У розвідці продемонстровано, що релігійно-політичні і морально-етичні особливості позиції Т. Неша щодо Італії були зумовлені такими чинниками, як стійкі протестантські переконання, враження від перекладів італійської літератури, навчання у Сент-Джонс коледжі, поїздка до Італії, а також загальна суспільна атмосфера в елизаветинському соціумі, де італоманія сусідить з гострою критикою католицизму. Аналітичне прочитання сатирично забарвлених фрагментів памфлетних творів письменника, у яких засуджуються морально-етичні вади і ментальні установки італійців, дає підстави кваліфікувати психологічний вимір імагопозиції Неша як емоційно-забарвлений і суб'єктивно тенденційний. Інформаційний вимір імагопозиції Т. Неша сформований його лектурою та суспільними дискусіями елизаветинців щодо користі італійського досвіду для представників англійського соціуму. Імагопозиція Томаса Неша зумовлена чіткою приналежністю до англійства, що породжувало гостре неприйняття моральних приписів католицизму, а також його письменницьким амплуа. Як літератур-сатирик він приділяє значну увагу критиці італійського стилю життя, при цьому іпостась мандрівника виявляється в його творах менш значимою, ніж іпостась сатирика-моралізатора.

THE ENGLISH RENAISSANCE SATIRIST THOMAS NASHE'S VEIWS ON ITALY AND ITALIANS: SPECIFICITY OF THE AUTHOR'S IMAGOPOSITION

Torkut N. M.

*Doctor of Philology, Professor,
Professor at the Department of German Philology, Translation
and World Literature
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8905-6769
nataliya.torkut@gmail.com*

Fedoriaka L. D.

*Ph.D. in Philology,
Associate Professor at the Department of Translation and Slavic Philology
Kryvyi Rih State Pedagogical University
Gagarin Ave., 54, Kryvyi Rih, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0987-9544
fedoryaka.lyudmila@gmail.com*

Key words: *Thomas Nashe, imago position, Italy, social aspect, psychological context, informational format, pamphlet, novel "The Unfortunate Traveller".*

This article explores the specificity of Thomas Nashe's imago position as for Italy, which is viewed on the example of the works by this English Renaissance satirist. Using the theoretical and methodological experience of the imagologists the authors of the article determine the social, psychological, and informational levels of Italy and the Italians' reception in the writer's pamphlets and novel. The research demonstrates that the religious, political, and moral peculiarities of Nashe's position concerning Italy were caused by such points as his Protestant beliefs, the impressions after reading Italian literature in translations, his study at St. John's College in Cambridge, the trip to Italy, and the general atmosphere in the Elizabethan society where "italomania" coexisted with sharp criticism of Catholic doctrine. Analytical reading of satirically coloured fragments from the pamphlets where Nash condemns the moral defects of the Italians gives the grounds to qualify the psychological level of his imago position as highly emotional, expressive, subjective, and tendentious.

The books about/from Italy circulating in England in 16-th century and the discussions about the use of the Italian experience for Elizabethans shaped the informational level of T. Nashe's imago position

In general, the writer's imago position was motivated by his belonging to Protestantism, which stimulated his opposition to Catholic moral principles and his professional credo. As a writer-satirist, he paid much attention to criticizing the Italian lifestyle; meanwhile, the role of a traveler in his imago position was less meaningful than that of a moralistic satirist.

Постановка проблеми. Творчість англійського ренесансного прозаїка Томаса Неша (1567–1601?), за яким справедливо закріпилася слава неперевершеного майстра гострої в'їдливої сатири, неодноразово вибиралася об'єктом наукової уваги. Дослідникам вдалося досить повно реконструювати біографію письменника та висвітлити його вплив на суспільну атмосферу й літературні смаки

єлизаветинського соціуму (Е. Бейкер, Дж. Стін, Л. Привалова, Л. Федоряка, Н. Власенко та ін.). На сьогодні створено вже цілу бібліотеку літературознавчих праць, в яких поліаспектно проаналізовано поетику творів Неша, окреслено основні вектори його творчих пошуків та виявлено специфіку художніх новацій (Дж. Гіббард, С. Гілліард, Дж. Стін, Л. Федоряка).

Втім у нешезнавчому дискурсі залишаються й окремі дослідницькі лакуни, до яких, зокрема, належить імагологічний аспект. Загальновідомо, що за часів Відродження відбувалося формування європейських держав та кристалізувалася національна ідентичність європейських народів. Ставлення ренесансних англійців до країн континентальної Європи було доволі специфічним, що зумовлювалося як особливостями острівної ментальності, так і складним перебігом Реформації на теренах Британії [докл. див: 7]. Тож цілком природно, що питання, пов'язані з рецепцією Іншого, для Томаса Неша – доволі впливової публічної особи, не могли залишатися поза увагою. Оскільки «англійський Ювенал» відігравав помітну роль у житті суспільства, а його твори завжди викликали бурхливу реакцію співвітчизників, можна припустити, що він не тільки відображав певні етноментальні стереотипи ставлення до іноземців, але й активно долучався до формування уявлень англійців про інші країни та народи. З огляду на це, доцільним бачиться перепрочитання творів Томаса Неша крізь призму імагології, стрімкий розвиток якої у XXI столітті (Н. Беллер, П. Брюнель, Г. Гачев, Дж. Лірсен, Д.-А. Пажо, Д. Наливайко, Т. Денисова, І. Пупурс та ін.) призвів до появи нових продуктивних аналітичних стратегій.

Мета цієї статті полягає в тому, щоб, використовуючи термінологічний інструментарій та дослідницькі алгоритми сучасної імагології, виявити специфіку імагопозиції Томаса Неша та окреслити її кореляцію з уявленнями про італійців у елизаветинській Англії. Під імагопозицією, слідом за І. Пупурс, маємо на увазі соціально-психологічний кут зору на Інше, «який проявляється певними поетикальними і семантичними ознаками у створених іміджах *Іншого* й *Свого*» [3, с. 34].

Виклад основного матеріалу дослідження. Варто нагадати, що «рецепція Італії та італійців в англійському соціумі доби Ренесансу була настільки неоднозначною, а інколи амбівалентною, що її можна кваліфікувати як імагологічний парадокс. Сутність цього парадоксу полягає в тому, що, попри відверту публічну вербалізацію негативного ставлення до італійців як «носіїв розбещеної моралі» та підкреслено демонстративну критику італоманії як небезпечної суспільної виразки, у тогочасній масовій свідомості англійців домінувала схильність до визнання італійського взірцевим і вартим апологетичного наслідування» [5, с. 426].

Отже, позиція Томаса Неша в одній із кардинальних дискусій тогочася (а саме питання про те, продуктивними чи деструктивними для англійського соціуму можуть/мають бути різноманітні контакти з Італією) заслуговує на дослідницьку увагу, а її з'ясування постає важливим кроком

на шляху формування імагологічної парадигми англійського Ренесансу. Під імагологічною парадигмою, згідно з концепцією сучасної української дослідниці І. Пупурс, мається на увазі комплекс уявлень і текстуальних стратегій, які зумовлюють картину Іншого культурного простору [докл. див. 3]. Водночас слід зауважити, що згадана парадигма не лише зумовлює, тобто детермінує чи задає, але і структурує, аксіологічно забарвлює та естетично увиразнює цей цілісний гетерогенний «ансамбль уявлень та ідей про Іншого, не-свій світ і культуру, що неминуче виводить цей образ, – як наголошує Д. Наливайко, – на перехрестя проблем ідеологічних, культурологічних, нерідко й політичних» [2, с. 17]. З огляду на це літературознавчий аналіз окремих текстових пасажів Томаса Неша, у яких йдеться про Італію, будемо співвідносити не лише з біографією автора, але і з широким соціокультурним контекстом доби.

Дослідницький алгоритм з'ясування імагопозиції літератора, на нашу думку, має вибудовуватися на поєднанні соціокультурного підходу і стратегії пильного читання. Цей алгоритм включає окреслення загальної панорами стосунків між Англією та Італією за часів життя Томаса Неша, реконструкцію онтологічного простору, у якому здійснювалося формування особистості письменника і його безпосереднє знайомство з Італією, а також інтерпретацію пов'язаних із нею текстових фрагментів. У теоретико-методологічному плані продуктивним бачиться запропоноване І. Пупурс виокремлення трьох вимірів імагопозиції: соціального, психологічного та інформаційного [3, с. 34].

Соціальний вимір імагопозиції, як наголошує дослідниця, пов'язаний із авторським статусом (мандрівник, паломник, науковець, невільник і т. ін.); він визначає читацькі експектації, а також закладає певний модус сприйняття інформації [3, с. 58]. Думається, що коли йдеться про добу Відродження, до перелічених І. Пупурс соціальних ролей автора імагологічного нарративу варто додати такі статуси, як колонізатор, дипломат, купець, військовий і місіонер. Для кожної історико-культурної епохи характерним є домінування певних соціотипів у структуруванні уявлень про інші світи. А це, своєю чергою, формує певні мисленнєві орієнтації та ментальні настанови на сприйняття й оцінку Чужого. За часів Середньовіччя, приміром, провідну роль у процесах імаготворення в Європі відігравали паломники й військові (учасники хрестових походів), а в епоху Великих географічних відкриттів на авансцену вийшли мореплавці, колонізатори та учасники дипломатичних і торговельних місій.

Соціальний вимір імагопозиції Томаса Неша можна окреслити, спираючись на

реконструйований біографами життєпис письменника. Достеменно відомо, що народився він у жовтні 1567 р. у сім'ї протестантського пастора і це, очевидно, і зумовило підвищений інтерес до питань віросповідання та міжконфесійних стосунків. Релігійний дискурс присутній у багатьох творах Неша, а в релігійно-політичному памфлеті «Мигдаль для папуги» (1590) натрапляємо навіть на пряме відлуння конфліктів на релігійному ґрунті. Отже, є підстави вважати, що ставлення англійського сатирика до Італії як осердя католицизму не в останню чергу детермінувалося його щирими і послідовними англіканськими переконаннями. Однак соціальна позиція письменника у зображенні Італії при цьому виявляється досить далекою від місіонерської (тобто від пропагандистськи просвітницької щодо демонстрації переваг англіканства над католицизмом): у ролі оповідача він постає, скоріше, таким собі провідником читачів у просторах чужих країв, які він споглядає й оцінює як мандрівник.

Після навчання у Сент-Джонс коледжі Кембриджського університету (1582–1588), отримавши ступінь бакалавра, молодий літератор-початківець, як припускають дослідники, протягом двох років подорожував Європою і точно відвідав Німеччину та Італію. Як слушно наголошує В. Шереметьєва, дослідниця творчості іншого відомого елізаветинця Філіпа Сідні, «кожен юнак, що вирушав у “grandtour”, рано чи пізно мав відвідати Італію. І не тільки через те, що ця країна славилася своїми античними пам'ятками, а й тому, що Італія була своєрідним уособленням нового духу – духу Ренесансу. Саме в італійських містах зародилася і досягла своєї довершеності ренесансна культура, надбання якої згодом поширилися за географічні межі країни» [10, с. 48]. Як бачимо, особистий досвід відвідин Італії, спілкування з мешканцями цієї країни, долучення до їхніх культурних практик, звичаїв і побуту, по суті, заклали надійне фактографічне підґрунтя для імагологічного нарративу англійського літератора.

Томаса Неша глибоко хвилювали радикальні зміни у церковному житті, що були викликані Реформацією, остання стадія якої в Англії припала саме на лондонський період його життя і творчості. Він мав сформовані ще в дитинстві чіткі протестантські погляди і був упевнений, що релігійну позицію людина має вибирати свідомо. Саме тому на сторінках власних літературних творів він намагався переконати співвітчизників, апелюючи як до їхнього *ratio*, так і до сфери суто емоційної. Мешкаючи у Лондоні (1589–1599), письменник постійно опинявся у вирі напруженої релігійно-політичної боротьби трьох християнських течій – англіканства, католицизму і пуританізму. Після того, як Папа Римський Пій V 25

лютого 1570 р. видав буллу про відлучення Єлизавети та всіх англіканців від католицької церкви, ситуація в Англії ще більше загострилася, а ставлення до Риму й відповідно до Італії погіршилося. Це, безперечно, впливало на світобачення тогочасних митців і привертало їхню увагу до тем, що пов'язані з релігійним дискурсом, образами королеви Єлизавети, релігійних очільників англіканської церкви, а також представників католицизму й пуританізму. Рим доволі часто змальовувався письменниками-протестантами крізь призму міжконфесійної боротьби, при цьому італійці поставали як послідовні прибічники й апологети католицизму, а їхні вади інтерпретувалися як наслідки неправильного релігійного виховання.

У соціально-побутовому памфлеті «Пірс Безгрошовий» (1592), приміром, Італія представлена Нешем як осердя пороків і суспільних вад, при цьому на перший план виходить моралізаторська інтенція автора. Головні герої твору – Пірс і Диявол – постають як своєрідні образи-емблеми у стилі середньовічного письменника Вільяма Ленгленда, і у їхньому диспуті-протистоянні йдеться про сім смертних гріхів (гординю, переїдання, пияцтво, лінощі, гнів, розбещеність, заздрість). У композиційній будові цього памфлету дається взнаки вплив трактатної стихії, що проступає у розподілі текстового масиву на розділи, наявності рубрикації, певній уніфікації викладу матеріалу, логічній послідовності розташування окремих частин та наявності прикладів, які ілюструють певну тезу [докл. див. 8]. Гостросатиричне зображення суспільних вад і людських пороків, що є породженням Диявола, Томас Неш вкладає у вуста протагоніста Пірса як «звинувачення». Автор поєднує критику етичних вад і недоліків та детальний опис соціальних реалій, які, на його погляд, стали причиною занепаду суспільної моралі. Саме в такому амплуа (як осердя соціальних негараздів і морального зла) і постає у цьому Нешевому творі Італія.

У розділі «Звинувачення в Заздрості» автор памфлету вітає Італію, використовуючи красномовні, але негативно забарвлені метафоричні перифрази: «О Італія! Академія вбивств! Місце, де займаються ними, як спортивними забаганками, аптечний магазин, де продають отруту для кожної нації. Якої зброї ти вже наробила, щоб зігнати нею свою злість?...» [14, с. 40]. Цей критичний пасаж про Італію дозволяє читачам зрозуміти ставлення автора до описуваних проблем і демонструє його глибоку переконаність у тому, що ця континентальна країна негативно впливає на сусідні держави і нації.

Народжені в Італії ідеї, які поширюються за посередництвом релігії і культури, Неш кваліфікує як своєрідну загрозу для своїх співвітчизни-

ків. Така позиція виглядає дещо дивною, адже італійський вплив на всі мистецтва, зокрема й літературу та освіту, тривалий час вважався в англійському соціумі доволі позитивним. За часів правління Генріха VIII, попри те, що реформаційний рух стрімко набирив обертів, Італія залишалася законодавицею мод у придворних колах. Це стосувалося також і музики, скульптури, живопису та архітектури. За словами дослідника С. Лі, «у тюдорівській Англії музичне мистецтво сприймалося з великим ентузіазмом, а найпопулярніші музичні зразки (приміром, мадригал) були продиктовані не французькими прикладами, а модою на все італійське» [13, с. 54]. Серед тюдорівської аристократії спостерігалось тотальне захоплення мистецтвом фехтування, яке удосконалили, на думку Дж. Гейджа, саме італійці [11]. Однак варто зауважити, що протягом правління династії Тюдорів апологетика Італії поступово послаблювалася. З одного боку, англійці взорували на Італію, намагаючись наслідувати мешканців Апеннінського півострову у повсякденних практиках, розвагах і навіть політичному житті. Королева Єлизавета, приміром, називала себе «наполовину італійкою». Як стверджує О. Дживелегов, вона «читала по-італійськи, ... як на рідній мові, любила Аріосто і Тассо, у своєму захопленні нарядами вона не поступалася двом найбільшим модницям італійського раннього чинквеченто Ізабеллі д'Есте і Лукреції Борджіа» [1, с. 90]. Крім того, у своїй політичній діяльності королева нерідко використовувала ідеї Н. Макіавеллі, твори якого більшість англійців вважали компендіумом аморальних політичних приписів. З іншого боку, після репресій над протестантами, здійснених католицькою Марією Тюдор, за якою міцно закріпився метафоричний вердикт «Кривава Мері», у 1560–1570 рр. стрімко зростає ненависть до католицизму й прибічників Риму, адже пересічні англійці, за влучним висловом М. Гелдмана, панічно боялися потрапити «між Сціллою інквізиції та Харибдою єзуїтських інтриг» [12, с. 13].

Особистий досвід Неша як мандрівника, що відвідав Італію, знайшов ефектну художню репрезентацію в романі «Нещасливий мандрівник» (1594). Головний герой роману королівський блазень Джек Вілтон разом із Генріхом V подорожує країнами континентальної Європи, зокрема й Італією. За досить тривалий період перебування у країні (майже два роки) Джек познайомився з корінними мешканцями, дізнався більше про їхні звичаї, традиції, історію і зробив висновки щодо соціального устрою й культурних орієнтирів італійців. Втім пріоритетним завданням для автора роману є не тільки й не стільки опис звичаїв та норм поведінки італійців, скільки формування критичного ставлення співвітчизників до італо-

манії, яка тривалий час домінувала у сприйнятті Італії англійцями.

Ключова особливість оповіді у цих фрагментах зумовлюється авторським творчим амплуа і позицією Джека в романі [докл. див. 9]. Тут, як і в памфлеті «Пірс Безгрошовий», Неш не зраджує собі й продовжує виконувати роль критичного спостерігача дійсності, а Джек постає ретранслятором його висновків про побачене під час подорожі. Тож призначення цього героя подвійне. З одного боку, він мандрівник, якого вабить Італія, а з іншого – як і його творець – він критично осмислює побачене, тому чи не кожен текстовий епізод супроводжується його сатиричним коментарем. Структурний каркас подорожі спроможний не лише чітко і послідовно представити картини з життя італійців, а й являє собою відкритий «памфлетний» простір, здатний «оголити» злободенні італійські проблеми, оприлюднити авторську сатиричну імагопозицію, а тому і сформувати *негативний* імідж цієї країни в очах англійських читачів. У контексті цієї статті звернемо увагу на ключові компоненти сатиричної імагопозиції Т. Неша. Ними є архітектурні пам'ятки та ставлення Неша до історичного минулого.

Найбільше текстового простору Неш присвячує пригодам королівського пажа у Римі. Екскурсію столицею, яку Джек називає «королевою світу і столицею всіх міст» [15, с. 60], він розпочинає з відвідин різних визначних місць, «яких у Римі було стільки ж, скільки й імператорів, консулів, ораторів, завойовників, відомих художників чи музикантів» [15, с. 60]. Серед них першочергову увагу мандрівника привертає церква Семи Сивілл (мається на увазі Сікстинська капела, стелі якої Мікеланджело розписав фресками семи чаклунк, героїнь національного фольклору), будинок Понтія Пілата, руїни театру Помпеї, могили Папи Римського Александра VI, катакомби Прісцилли. Цей список пам'яток підтверджує думку біографів, що Неш справді відвідував Італію протягом двох років між Кембриджем і Лондоном, адже вибір місць видається індивідуальним і, можливо, саме їх насамперед він оглянув як мандрівник.

Перелік визначних італійських пам'яток у цьому фрагменті, як думається, не лише визначає авторські подорожні вподобання та слугує своєрідним путівником для мандрівників, але й підсвідомо змушує задуматися про ті історичні події, що зумовили появу цих місць на туристичній мапі Італії. Підтвердження цієї думки знаходимо вже у наступному реченні, де говориться, що це не пам'ятки, а «лише пилосбірник визначних місць», а далі автор зізнається, що «не споглядав їх із цікавістю, щоб потім сказати, що задовольнив своє око тим, що є зараз, бо минуле – то минуле» [15, с. 61]. Свій висновок він пояснює

тим, що «половина цих чудес були збудовані на могилах мучеників, з могильної землі або інших реліквій» [15, с. 61].

Другий вимір імагопозиції – *психологічний* – детермінується, за словами І. Пупур, психологією певної соціальної групи і реалізується через такі модуси, як пристрасність, емоційність, флексебельність, ностальгійність, благоговійність тощо [3, с. 58]. Томас Неш, за свідченнями його біографів, змолоду вирізнявся пристрасною до дискусій і суперечок, йому були властиві гострий розум, внутрішній скептицизм та потяг до словесних баталій, де можна було продемонструвати і широку ерудицію, і ораторський талант, і вправне володіння мистецтвом спору. Всі ці риси повною мірою реалізуються і у Нешевих описах італійських характерів, традицій, поведінкових норм тощо. У вищезгаданому памфлеті «Пірс Безгрошовий» він так характеризує типового представника Апеннінського півострова: «Італієць – хитрий гордовитий хлопець, що гарно ховає своє справжнє нутро, щоб мандрівник побачив у ньому покірного, бо ж насправді він таким не є» [14, с. 30].

Суголосним є ставлення до пересічних італійців, що репрезентоване в романі «Нешасливий мандрівник». У вуста свого протагоніста Джека Вілтона автор вкладає такий псевдоапологетичний пасаж, сповнений в'їдливої іронії: «Італія! Райська земля і епікурейські небеса! Що на цій землі побачить наш молодий мандрівник? Його змусять, як мавпу, цілувати руку титулованим, наче голодного, втягати голову в плечі і показувати щось типу «гей, дай, передай» на знак вітання. З неї він привезе атеїзм, веселощі, легку поведінку, вміння труїти людей і педерастію. Єдине, за що їх можна похвалити, так це за те, що вони роблять із юнака чудового придворного, кмітливого лицаря, який, якщо придивитися, то насправді прекрасний таємний розпусник та той ще лицемір...» [15, с. 76].

Третім виміром імагопозиції виступає *інформаційний*, що пов'язаний з «авторським «бібліотечним образом *Іншого*», який призводить до появи в авторському *Іншому* цитатій, перефразувань, алюзій, ремінісценцій, кліше, стереотипів та інших запозичених фактів» [3, с. 58–59]. Нешеве бачення італійців було значною мірою сформоване ще до його візиту в Італію: протягом років навчання у Кембриджі він мав можливість долучитися до філософських ідей неоплатоників гуртка Лоренцо Медичі (за посередництва англійських гуманістів, які викладали в університеті) і до літературних творів італійських авторів у англійських перекладах.

До лектури – переліку літературних праць, що формували читацькі смаки представників

когорти так званих «університетських умів» (нагадаймо що Неш був одним із них), – входили твори таких авторів, як Франческо Петрарка, Лудовіко Аріосто, Маттео Боярдо, Торквато Тассо, Маттео Банделло, Джованні Боккаччо, Ніколо Макиавеллі та ін.

«Бібліотечний образ» Італії останньої третини XVI ст. формувався і за сприяння широкого річища перекладної літератури. Відтворені, а, точніше, переказані англійською мовою твори італійських ренесансних письменників попервах мали серед мешканців Туманного Альбіону неабияку популярність. Саме вони були головним джерелом різнопланової інформації про цю континентальну країну. Згодом англійське суспільство почало не лише поглинати перекладну літературу з метою розширити власний кругозір щодо звичаїв і традицій інших народів, а й осмислювати прочитане з метою формування власної візії подібної літератури, під вплив якої все більше потрапляла національна культурна традиція. Згодом ця рецепція стала доволі критичною, а зі ставленням до перекладної продукції змінилося і ставлення до самої Італії та інших континентальних впливів. Цікавим у цьому контексті є думка англійського гуманіста Роджера Ешема – тьютора королеви Єлизавети. В етико-педагогічному трактаті «Шкільний учитель» (1570) цей авторитетний педагог переймався тим, що значне поширення італійських збірок в Англії призводить до падіння суспільної моралі й розбещує молодь. Тож у літературному середовищі поступово набуває потужності так звана «війна з італоманією» [5].

Щоб вийти з цієї війни переможцем, потрібно було знайти шляхи подолання масштабної «італізації» англійських літературних уподобань та морально-ціннісних установок, спричинених читанням перекладної континентальної літератури. Надмірна «італійськість» читацьких смаків була стимульована творами когорти елізаветинських перекладачів (зокрема, В. Пейнтера, Дж. Фентона, Дж. Петті), у яких популяризувалися континентальні сюжети, мотиви, теми [докл. див. 4; 6]. Так, з легкої руки Дж. Фентона у 1567 р. вийшла друком збірка «Деякі трагічні роздуми щодо Банделло», до якої ввійшли переклади новел італійського письменника Маттео Банделло.

У романі «Нешасливий мандрівник» відчувається не лише безпосереднє знайомство автора з реаліями італійського життя, вільна орієнтація в пам'ятках італійської архітектури і мистецтва, але й потужний вплив перекладних новелістичних збірок. Прикметно, що подібно до своїх видатних співвітчизників Едмунда Спенсера та Джона Лілі, Томас Неш не захоплюється вдачею італійських трікстерів (а саме такою була реакція пересічного читача на сюжети ренесансних новел), а засуджує

їхню сексуальну розкутість, нехтування моральними нормами та певну асоціальність поведінки. Описаний у «Нещасливому мандрівнику» досвід перебування молодого англійця в містах Італії (а Джек відвідує Венецію, Рим і Флоренцію) не стільки стимулює до подорожі, скільки застерігає від небезпек, з якими може зустрітися іноземець на теренах Італії.

Висновки. Підсумовуючи все вищевикладене, правомірно стверджувати, що ставлення Томаса Неша до Італії, яке знайшло художню репрезентацію у памфлеті «Пірс Безгрошовий» та романі «Нещасливий мандрівник», повністю вписується в тогочасну імагологічну парадигму. Для елизаветинців Італія була водночас і надзвичайно привабливим осердям культури, і країною спокусу та морального розбещення. Імагопозиція Томаса Неша зумовлена чіткою приналежністю до англіканства, що породжувала гостре неприйняття моральних приписів католицизму, а також його

письменницьким амплуа. Як літератор-сатирик він приділяє значну увагу критиці італійського стилю життя, при цьому іпостась мандрівника виявляється в його творах менш значимою, ніж іпостась сатирика-моралізатора.

Італійські епізоди роману «Нещасливий мандрівник» – гостра сатира на італійське суспільство. Вона спрямована на викриття певних ганебних звичаїв, моральних хиб суспільства й окремих одіозних персоналій. Відчутний зсув письменницьких пріоритетів в імагопозиції Неша щодо Італії (від мандрівника-спостерігача до оглядача-сатирика) детермінований як упередженим ставленням до католицизму, так і загальними умонастроями в тогочасному елизаветинському соціумі, де на зміну хвилі італоманії поступово приходило категоричне неприйняття італійських звичаїв і манер, які не пасували англійцям, які вважали англіканство максимально наближеним до першооснов християнської релігії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дживелегов А.К. Шекспир и Италия. *Литературная учеба: очерк и критика*, 1938, № 2. С. 89–110.
2. Наливайко Д.С. Актуальні проблеми структури і стратегії літературної імагології. *Літературна компаративістика*. Випуск IV. *Імагологічний аспект сучасної компаративістики: стратегії і парадигми*. Ч. 1. Київ : Стило, 2011. С. 4–60.
3. Пупурс І. Схід у дзеркалі романтизму (імагологічна парадигма романтичного орієнталізму: на матеріалі західно- і східноєвропейських літератур кінця XVIII–XIX ст.). Суми : Університетська книга, 2017.
4. Торкут Н.М. Англійська ренесансна новела: термінологічний міф та історико-літературна реальність. *Ренесансні студії*. Вип. 3. Запоріжжя, 1999. С. 103–114.
5. Торкут Н.М. Італія та італійці в рецепції англійського Ренесансу: від показної ганьби до імпліцитної апологетики. *Літературознавчі студії*. Вип. 24. Київ : Київський національний університет, 2009. С. 426–429.
6. Торкут Н.М. Проблеми генези і структурування жанрової системи англійської прози пізнього Ренесансу (малі епічні форми та «література факту»). Запоріжжя : ЗДУ, 2000.
7. Торкут Н.М. Специфіка Реформації в Англії та її вплив на літературний процес. *Вісник Запорізького державного університету*. Запоріжжя : ЗДУ, 2001. № 4. С. 121–127.
8. Федоряка Л.Д. Памфлет «Пірс Безгрошовий» – найяскравіший зразок сатиричної прози Т. Неша. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія «Філологія»*, 2013. Том 1048. № 67. С. 222–228.
9. Федоряка Л.Д. Специфіка образу протагоніста в романі «Нещасливий мандрівник» Томаса Неша: від трікстера до конні-кетчера. *Ренесансні студії*. Запоріжжя, 2019. Вип. 31–32. С. 20–37.
10. Шереметьєва В.К. Творчість Філіпа Сідні у соціокультурному контексті англійського Ренесансу : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.04. Миколаїв, 2017.
11. Gage J. England in the Italian Renaissance. *History Today*. Volume 10, Issue 10. October 1960. URL: <https://www.historytoday.com/archive/england-italian-renaissance>
12. Heldmann M.R.D. The Social Back ground of Renaissance England as Reflected in the Diaries of the Period. 1946. URL: https://ecommons.luc.edu/luc_theses/207
13. Lee S. The French Renaissance in England. London : Nabu Press, 2010.
14. Nash Th. Pierce Penniless, His Supplication to the Devil. The Works of Thomas Nashe: in 5 vol. / ed. from the original texts by Ronald B. McKerrow. Oxford : Basil Blackwell. Vol. 1. 1958.
15. Nash Th. The Unfortunate Traveller. An Anthology of Elizabethan Prose Fiction / ed. by P. Salsman]. Oxford : Oxford University Press, 1976. P. 207–360.

REFERENCES

1. Dzyvelegov, A.K. (1938). Shekspir i istoriya. Literaturnaya ucheba: ocherk i kritika. № 2. Pp. 89–110.
2. Nalyvaiko, D.S. (2011). Aktualny problemy struktury i strategiyi literaturnoyi imagologiyi. Literaturna komparatyvistyka. Vypusk 4. Imagologichnyi aspekt suchasnoyi komparatyvistyky: strategiyi I paradygmy. Ch. 1. Kyiv : Stylos. Pp. 4–60.
3. Pupurs, I. (2017). Shid u dzerkali romantyzmu (imagologichna paradygma romantychnogo orientalizmu: na materialy zahidno- I shidnoyevropeyskykh literatur kintsya 18–19 st). Sumy: Universytetska knyha.
4. Torkut, N.M. (2017). Angliiska renesansna novela: terminologichnyi mif ta istoriko-literaturna realnist. Renesansni studii. Pp. 103–114.
5. Torkut, N.M. (2009). Italiya ta italiitsi v receptsii angliyskoho Renesansu: vid pokaznoyi ganby do implitsitnoyi apologetyky. Literaturoznavchi studii. Vyp. 24. Kyiv : Kyivskiyi natsionalnyi universytet. Pp. 426–429.
6. Torkut, N.M. (2000). Problemy genezy, poetyka i strukturuvannya zhanrovoyi systemy angliyskoyi prozy piznyoho Renesansu (mali epichni formy i literatura «faktu»). Zaporizhzhya.
7. Torkut, N.M. (2001). Spetsyfika Reformatyii v Angliya ta yiyi vplyv na literaturnyi process. Visnyk Zaporizkoho derzhavnogo universytety. Zaporizhzhya: ZDU. № 4. Pp. 121–127.
8. Fedoryaka, L.D. (2013). Pamflet “Pirs Bezgroshovy” – nayskravishyi zrazok satyrychnoyi prosy T. Nesha. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytety im. V.K. Karazina. Ser. Filologiya. Tom 1048. № 67. Pp. 222–228.
9. Fedoryaka, L.D. (2019). Spetsyfika obrazu protahonista v romani Tomasa Nesha «Neshchaslyvyi mandrivnyk»: vid trikstera do konni-ketchera. Renesansni studiyi. Vyp. 31–32. Pp. 20–37.
10. Sheremetyeva, V.K. (2017). Tvorchist Philipa Sydney v sociokulturnomu konteksti angliyskoho Renesansu: dys. ... kand. philol. nauk: 10.01.04. Mykolaiv.
11. Gage, J. (October 1960). England in the Italian Renaissance. History Today. Volume 10, Issue 10. Retrieved from: <https://www.historytoday.com/archive/england-italian-renaissance>.
12. Heldmann, M.R.D. (1946). The Social Back ground of Renaissance England as Reflected in the Diaries of the Period. Retrieved from: https://ecommons.luc.edu/luc_theses/207.
13. Lee, S. (2010). The French Renaissance in England. London: Nabu Press.
14. Nash, Th. (1958). Pierce Penniless, His Supplication to the Devil: pamphlet. The Works of Thomas Nashe: in 5 vol. / ed. from the original texts by Ronald B. McKerrow. Oxford: Basil Blackwell. Vol. 1.
15. Nash, Th. (1976). The Unfortunate Traveller. An Anthology of Elizabethan Prose Fiction / ed. by P. Salsman. Oxford: Oxford University Press. Pp. 207–360.